

УДК 339.13:663

Файвішенко Д. С.,

fayvishenko.ds@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7880-9801,

Researcher ID: M-4157-2016,

к.е.н., доц., доцент кафедри журналістики та реклами, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

СПОЖИВЧИЙ РИНОК МІНЕРАЛЬНОЇ ВОДИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

***Анотація.** Глобальні зміни, що відбуваються у світовій економіці, погіршення екологічної ситуації та стану споживчої водопровідної води, наближення до європейських норм обумовлюють нову роль споживчого ринку мінеральної води, що полягає у забезпеченні первинних потреб населення, врахуванні впливу економічних процесів у суспільстві, формуванні експортного потенціалу та сприянні створення позитивного іміджу країни. У статті досліджено актуальні питання розвитку ринку мінеральної води в Україні, представлено аналітичні аспекти динаміки зростання обсягів виробництва за областями та зменшення кількості підприємств в цілому, що виробляють воду. Виявлено, що Україна посідає четверте місце в Європі за обсягом розвіданих водних запасів, входить в групу світових лідерів за запасами мінеральних вод, їх видобутку, розливу і реалізації. Виокремлено тенденції зростання виробництва води в Україні за її видами: води натуральної мінеральної негазованої, води натуральної мінеральної газованої, води з додаванням цукру, підсолоджувальних або ароматизувальних речовин. Виявлено загострення конкуренції та вихід невеликих операторів з ринку. Для визначення каналів реалізації продукту застосовано методіку системного аналізу, узагальнення та порівняння. Зазначено наявність сприятливих умов, унікальної рецептури продукту, нововведення для зростання вітчизняної продукції, культури споживання мінеральної води українського виробника. Перспективами подальшого дослідження є більш детальний аналіз й моніторинг ринку мінеральної води, оцінка конкурентоспроможних позицій, стратегічний аналіз брендів, основних гравців на ринку.*

Ключові слова: динаміка споживання, статистичний аналіз, системний аналіз, ринок мінеральної води, споживчий ринок.

Fayvishenko D. S.,

fayvishenko.ds@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7880-9801,

Researcher ID: M-4157-2016,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Journalism and Advertising, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

MINERAL WATER CONSUMER MARKET: UKRAINIAN REALITIES

***Abstract.** Global changes occurring in the world economy, deterioration of the ecological situation and the quality of tap water as well as the approximation to European regulations stipulate the new role of the mineral water consumer market, which is to meet the primary needs of the population, considering the impact of economic processes in society, the formation of export potential and promoting a positive image of the country. The article deals with topical issues of the mineral water market development in Ukraine, presents analytical aspects of the dynamics of production volumes growth by regions and the reduction of the number of enterprises producing water in general. It is revealed that Ukraine ranks fourth in Europe in terms of explored water reserves and is in the group of mineral water reserves world leaders as well as by its production, bottling and sale. Trends of growth of water production in Ukraine by its types are distinguished: natural mineral non-aerated water, natural mineral aerated water, water with added sugar, sweetening or flavoring substances. The study revealed increasing of competition and exit of small operators from the market. Systematic analysis, generalization and comparison methods have been used to identify product sales channels. The presence of favorable conditions, unique recipes of the product, innovations for growth of domestic production, culture of mineral water consumption produced by the Ukrainian manufacturers, are considered. Prospects for further research are more detailed analysis and monitoring of the mineral water market, evaluation of competitive positions, strategic analysis of brands and major players in the market.*

Key words: consumption dynamics, statistical analysis, systemic analysis, mineral water market, consumer market.

JEL Classification: M21, L66, L51

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-18>

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах глобальних змін світової економіки, популяризації в ЗМІ активного та здорового способу життя, високого рівня обізнаності населення про хімічний склад та корисність мінеральної води питання збільшення обсягів споживання мінеральної води та зростання об'ємів виробництва мінеральної води в Україні, поява нових видів, виокремлення факторів, зокрема: погіршення екологічної ситуації, активність рекламних кампаній торгових марок виробників вод, наближення до європейських норм і традицій споживання мінеральної води - і сьогодні залишаються актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань щодо стану та тенденцій розвитку споживчого ринку мінеральної води присвячено праці відомих вітчизняних та закордонних вчених, таких як Т. Британова [1], А. Заїнчковський [2], О. Олексюк [3], Ю. Пахтер [4], І. Пономаренко [5], В. Пілюшенко [6], О. Тур [7], В. Шестопалов [8], О. Шевченко [9]. Еркомайшвілі [10] та ін. Однак аналіз асортименту, динаміка видобування, прогнозні дані споживання цього унікального природного продукту і сьогодні залишаються актуальними.

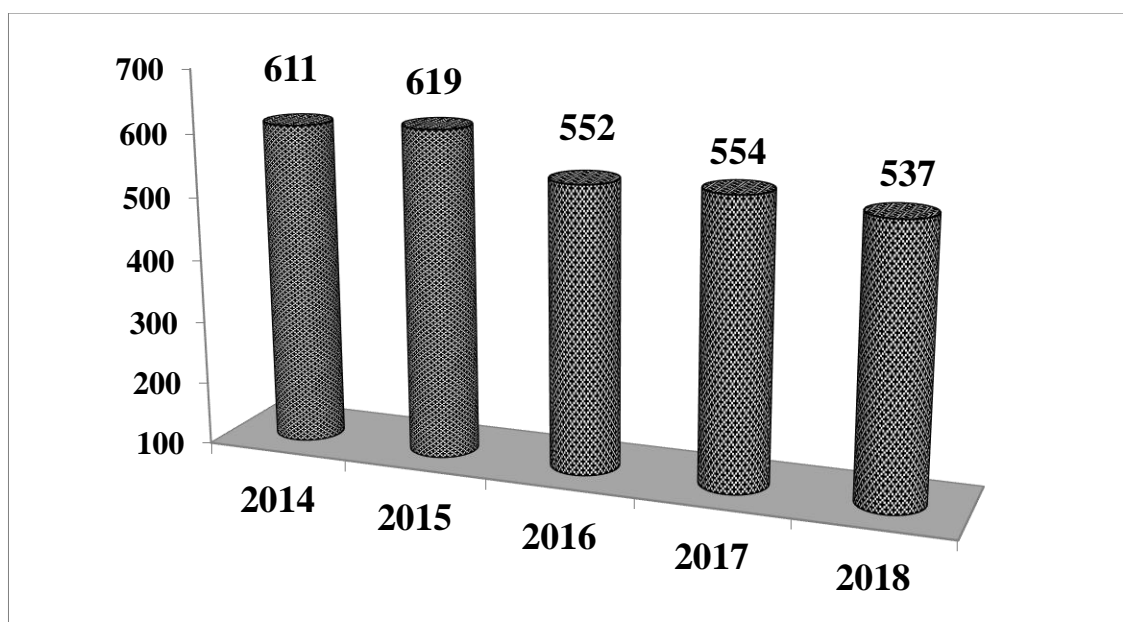
Постановка завдання. Проаналізувати динаміку та тенденції розвитку українського споживчого ринку мінеральної води, виокремити особливості, застосовуючи методику системного аналізу, узагальнення та порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні зміни, що відбуваються у світовій економіці, обумовлюють нову роль ринку мінеральної води, що полягає у забезпеченні первинних потреб населення, врахуванні впливу економічних процесів в суспільстві, формуванні експортного потенціалу та сприянні створення позитивного іміджу країни.

Сьогодні Україна посідає четверте місце в Європі за обсягом розвіданих водних запасів – 2,4 млн/м³, а також входить в групу світових лідерів за запасами мінеральної води: її ресурси значно перевищують внутрішні потреби. Вона також є однією з лідируючих європейських країн з видобутку мінеральних вод, їх розливу і реалізації [3]. Якщо розглянути динаміку видобутку, прибутковості та рентабельності підприємств з використання підземних вод за останні 10–15 років, то можна пересвідчитися, що головними їх регуляторами є зовнішні чинники – курс облікової ставки Національного банку та Податковий кодекс, кон'юнктурний і сезонний попит на воду чи тісно пов'язану з нею продукцію на ринках збуту, механізми нарахування та обсяги ресурсних податків [9].

Ринок мінеральної води доступний та прибутковий, мінеральна вода в надрах практично безкоштовна, природно чиста і корисна для здоров'я людини. Науково-технічний прогрес у сфері виробництва, дистрибуції та комунікацій дає поштовх до виготовлення якісного продукту, просування та досягнення ринкового успіху.

За даними Державної служби статистики, без урахування Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та зони проведення антитерористичної операції [11] в Україні станом на кінець 2018 року працює 537 підприємств, що спеціалізуються на виробництві мінеральних вод. З 2014 року спостерігається щорічне зменшення підприємств з розливу води, зокрема: 611 – 537 (2018 р.). Варто зазначити, що активне зменшення кількості економічних одиниць, що здійснюють виробництво мінеральної води в Україні, почалося з 2015 року і продовжувалося до 2018 року в зв'язку із загальним занепадом в українській економіці. Окрім цього, слід зазначити, що у 2016 році кількість підприємств з виробництва мінеральної води зменшилася на 67 економічних одиниць (рис. 1).

Рис. 1. Кількість підприємств, що виробляють мінеральну воду в Україні за період 2014-2018 р.р.
Джерело: [11]

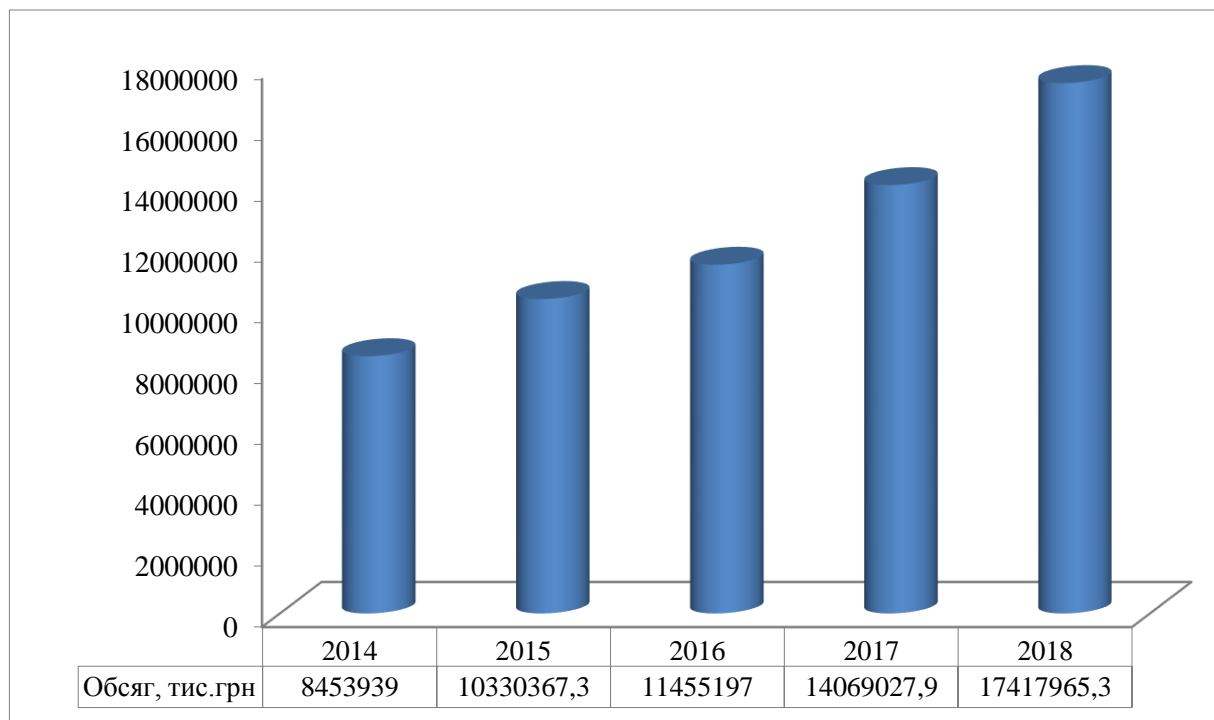

Рис. 2. Обсяг виробництва мінеральної води в Україні у період 2014-2018 рр. (тис. грн)

Джерело: [11].

Скорочення кількості підприємств пояснюється рецесією та економічною нестабільністю в країні, а також, що особливо важливо, присутністю в галузі великих компаній з виробництва мінеральної води, які володіють новітніми технологіями й технологічним обладнанням видобування, розливу та бутелювання цієї продукції [7]. Велика конкуренція, застаріле обладнання та технології в даному сегменті ринку створюють ризик для підприємств втрати своїх позицій на цьому ринку, що, в свою чергу, є поштовхом для поглинання більш потужними компаніями або до банкрутства.

У 2018 році обсяг виробництва мінеральної води в Україні становив 17417965,3 тис. грн, тоді як у 2014 році 8453939,0 тис. грн. Значне зростання відбулося у 2016 році, коли обсяг виробництва продукції становив на 1124829,7 тис. грн більше, ніж у попередньому 2015 році 10330367, 3 тис. грн – 11455197, 0. У 2017 році обсяг виробництва склав 14069027,0 тис. грн. Динаміку зростання виробництва мінеральної води в Україні можна побачити на рис. 2.

Тобто, незважаючи на зменшення кількості підприємств, можна відмітити зростання обсягу виробництва мінеральної води.

Якщо брати окремо виробництво води в Україні за її видами, то у 2018 році підприємствами було вироблено: води натуральної мінеральної негазованої – 54,9 млн дал., води натуральної мінеральної газованої – 85,5 млн дал., води з додаванням цукру і речовин підсолоджувальних чи ароматизуючих інших, тобто напої безалкогольні типу лимонаду, оранжаду (включаючи мінеральні й газовані) – 144 млн дал.

Найбільше вироблялось останнього виду мінеральної води, майже у 3 рази більше, ніж води натуральної мінеральної газованої. Водночас у 2014 році обсяги виробництва склали води натуральної мінеральної негазованої – 36,0 млн дал., води натуральної мінеральної газованої – 82,6 млн дал., води з додаванням цукру і речовин підсолоджувальних чи ароматизуючих інших, тобто напої безалкогольні типу лимонаду, оранжаду (включаючи мінеральні й газовані) – 105 млн дал. Динаміка виробництва води за видами представлена у рис. 3.

Отже, як можна побачити з рис. 3, за п'ять років виробництво води натуральної мінеральної негазованої зросло майже на 34%, води натуральної мінеральної газованої – на 3%, води з додаванням цукру і речовин підсолоджувальних чи ароматизуючих інших, тобто напої безалкогольні типу лимонаду, оранжаду (включаючи мінеральні й газовані) – на 27%.

Станом на грудень 2018 року найбільше мінеральної газованої води виробляється у Львівській області – 21446,4 тис. дал., що обумовлено кількістю мінеральних джерел (понад 100), ринком збуту, рівнем урбанізації та інвестиційною привабливістю даного регіону. На другому місці за виробленням мінеральної газованої води Закарпатська область – 14400 тис. дал., у зв'язку з наявністю великої кількості мінеральних джерел у даному регіоні. Згідно з дослідженням С. Білак у Закарпатті налічується 382 виходи мінеральної води на поверхню [14]. Далі за кількістю виробництва мінеральної води Полтавська область – 13574, 8 тис. дал., Івано-Франківська область – 964,8 тис. дал., Запорізька область – 768 тис. дал., Рівненська область – 240 тис. дал. (рис. 4).

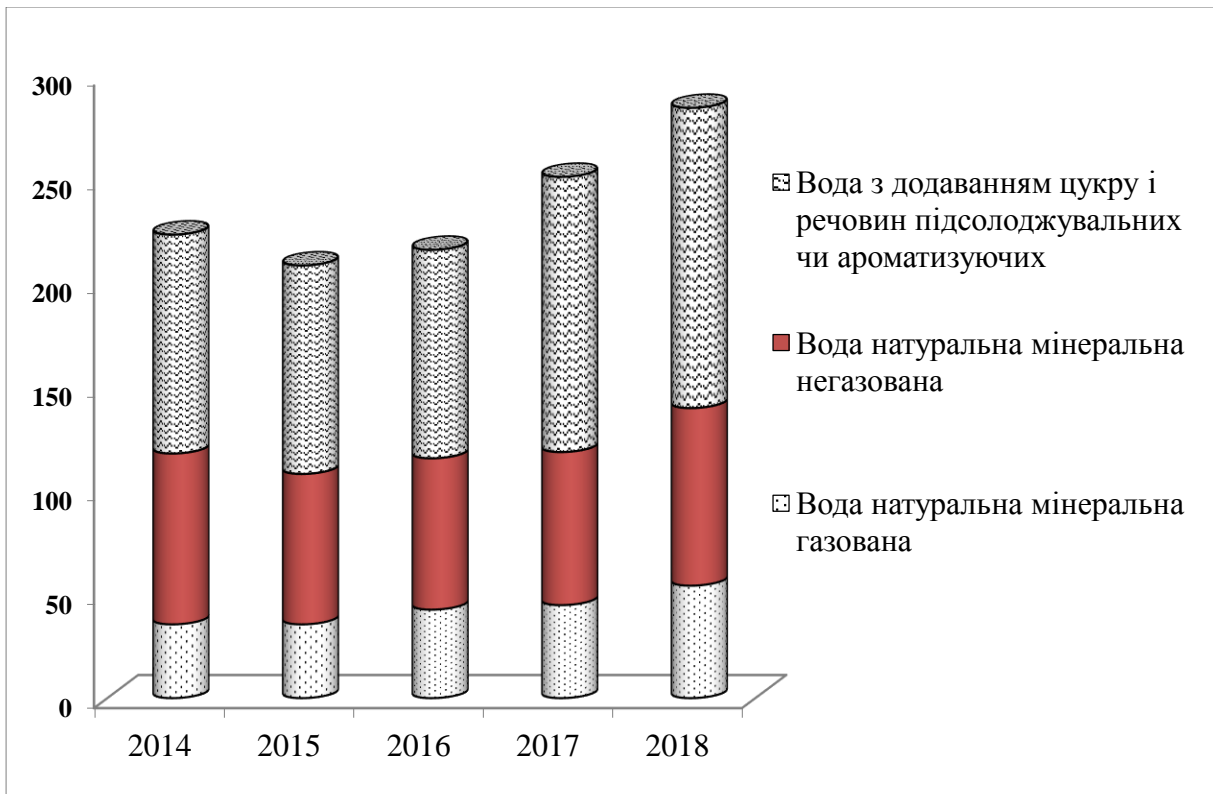

Рис. 3. Обсяги виробництва води в Україні за її видами протягом періоду 2014-2018 р.р. (млн дал.)
Джерело: [11].

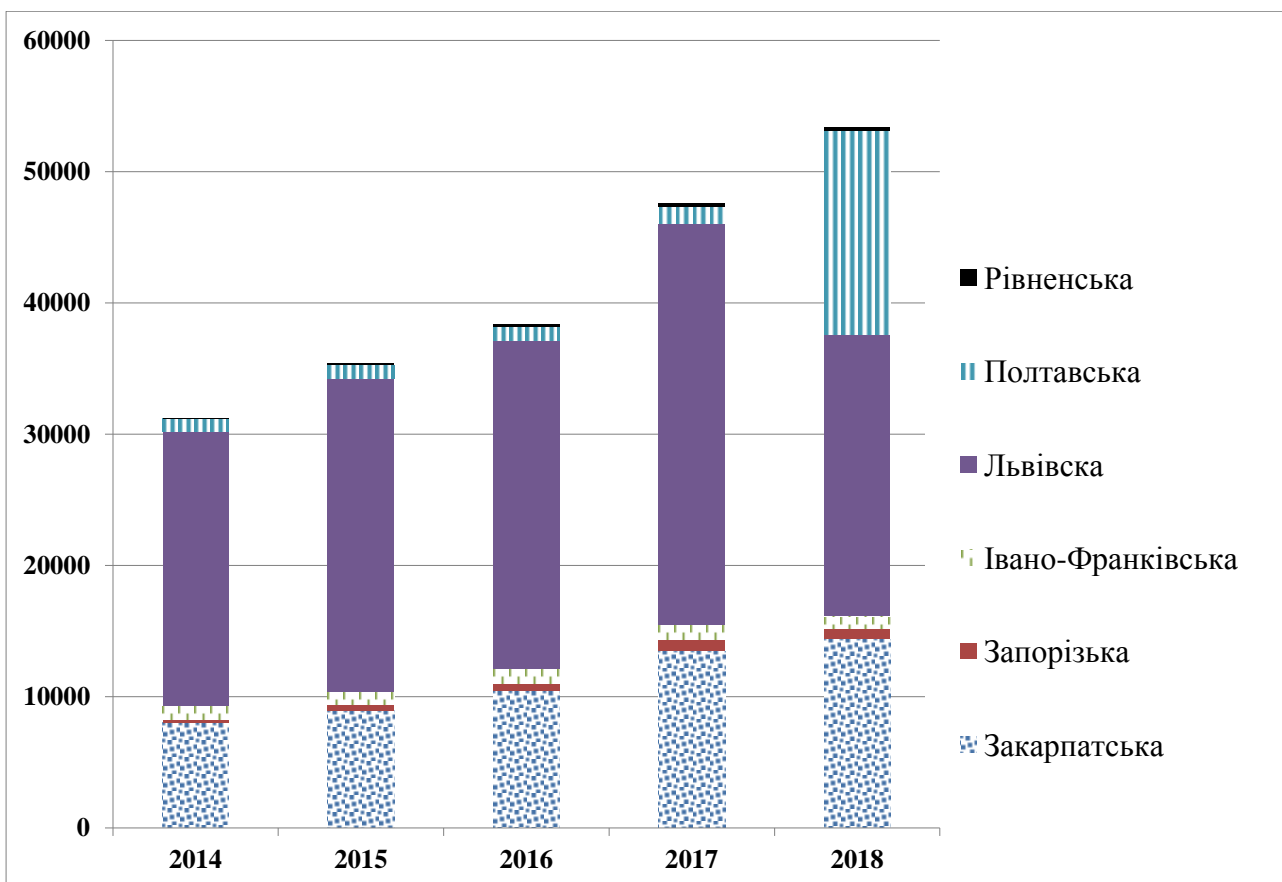

Рис. 4. Виробництво мінеральної води за областями за 2014-2018 р.р.

Джерело: [11].

Отже, з 2014 року спостерігається зростання виробництва мінеральної газованої води у Львівській та Закарпатській областях. Відчутно зменшилася кількість виробництва мінеральної води у Запорізькій області. У 2018 році на 10% у порівнянні з 2017 роком збільшилося виробництво мінеральної газованої води у Полтавській області.

Згідно з даними Державної служби статистики [11] у 2018 році було реалізовано виробленої мінеральної води на суму 16911237,2 тис. грн. При цьому у 2014 році ця цифра становила 7923753,1 тис. грн. У 2015 році обсяг реалізації мінеральної води склав 9988110,0 тис. грн, а у 2016 – 11136920,6 тис. грн. Тобто у 2014-2018 роки, коли на ринку мінеральної води відмічалось поступове зменшення “гравців ринку”, тобто підприємств, що виробляють мінеральні води, обсяг реалізації мінеральної води в Україні поступово зростає.

Відповідність обсягу та реалізації мінеральної води в Україні, а також динаміку зростання даних показників представлено на рис. 5.

Отже, як можна побачити з діаграми, виробництво мінеральної води в Україні з 2014 року зросло майже на 51%. Водночас обсяг реалізації в Україні збільшився на 58% (з 2014 по 2018 р.р.).

Основними каналами реалізації мінеральної води є гіпермаркети та супермаркети, а також продуктові магазини. При цьому частка великих мережевих магазинів характеризується тенденцією до збільшення за рахунок інших каналів збуту (рис. 6).

Велика мережа збуту має переваги в порівнянні з роздрібною торгівлею. В умовах зниження купівельної спроможності (наприклад, у період кризи) споживач чутливий до цінових відмінностей і важливу роль відіграє здатність торгової мережі стримувати зростання цін.

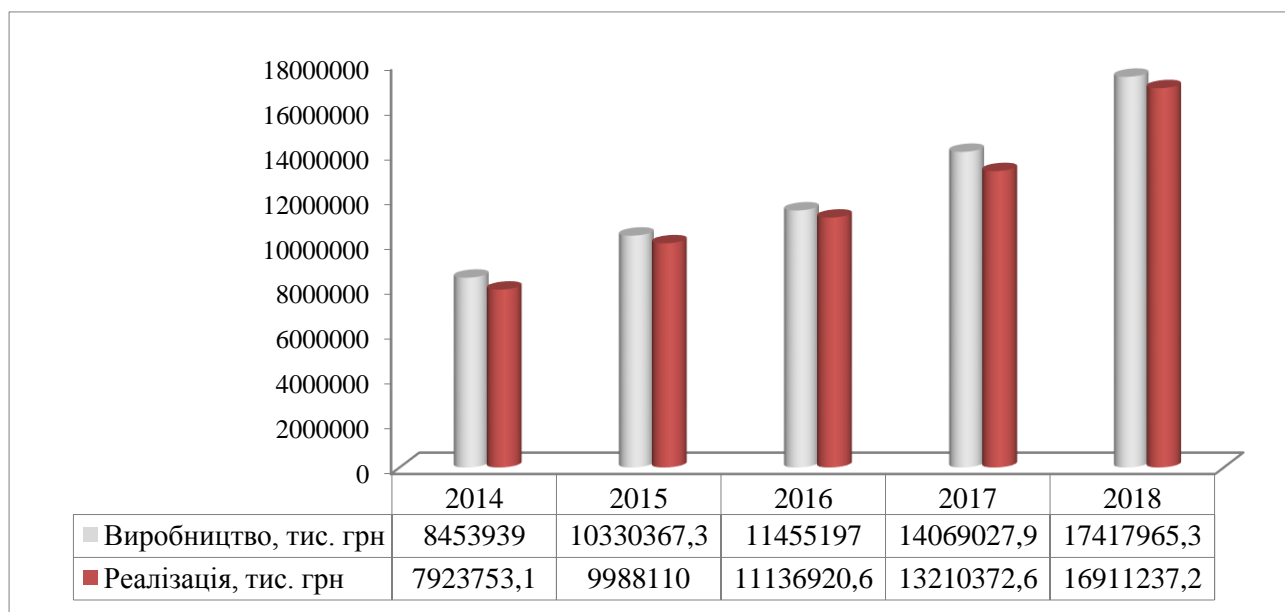

Рис. 5. Динаміка виробництва та реалізації мінеральної води в Україні в період 2014-2018 р.р. (тис. грн)
Джерело: [11].

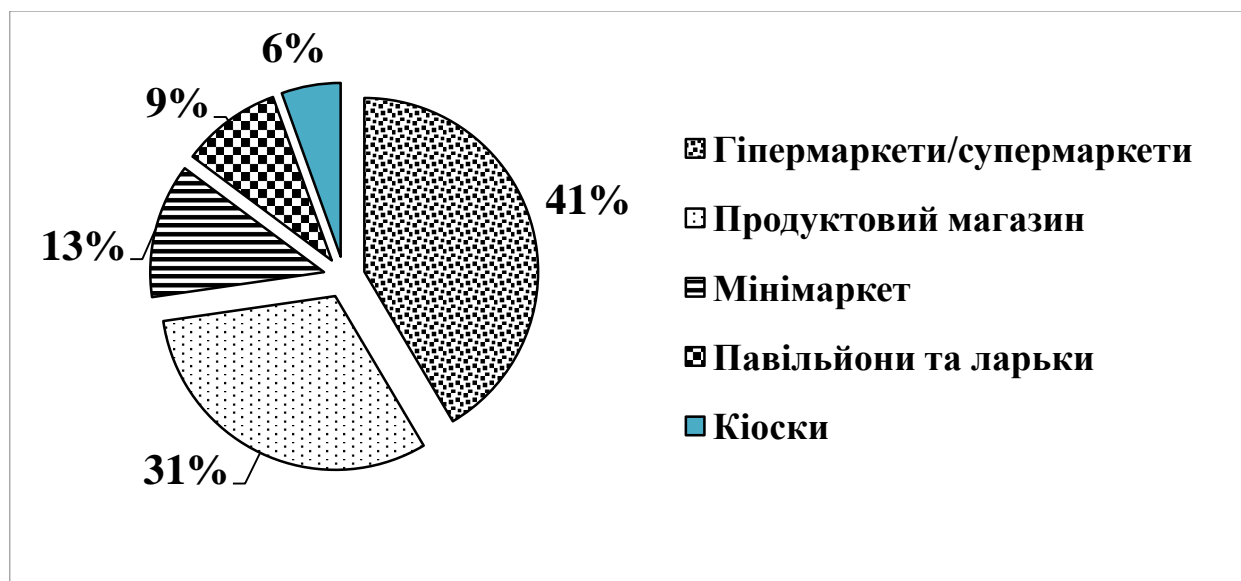

Рис. 6. Переваги покупців при виборі місця покупки мінеральної води
Джерело: [12].

Великі торгові оператори завдяки оптовим закупівлям товару у виробників мають більший простір для реалізації та впровадження маркетингових комунікацій [12], які залучають споживачів, формують лояльність до бренда, сприяють розширенню асортименту та представленню більшої кількості видів продукту у супермаркетах.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, можна зробити висновок щодо перспективності зростання аналізованого ринку, наявності сприятливих умов, унікальної рецептури вітчизняного продукту, впровадження підприємствами нововведень, тісної співпраці з іншими про-дуктами, розширення видів - все це дає можливість виробляти вітчизняну продукцію та завойовувати лідируючі позиції підприємствами на міжнародному ринку.

Безумовно, український ринок мінеральної води України знаходиться у фазі активного перерозподілу, спостерігається інтенсивне інвестування, формування показників безпеки та якості води, контроль відповідності норм показників безпечності споживання води, боротьба з фальсифікацією мінеральних вод, державна підтримка науково-технологічних можливостей підприємств з вироблення, виробництва та розливу мінеральної води. Перспективами подальших розвідок є науково-дослідні роботи та більш детальний аналіз виробництва мінеральної води, застосування високих нанотехнологій, що відповідають світовому рівню і світовим стандартам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Британова Т. С. Товарознавча характеристика мінеральних вод України / Т. С. Британова, А. В. Самко // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2012. – № 3. – С. 94-98.
2. Заїнчковський А. О. Розвиток інтеграційного простору на ринку мінеральної води / Заїнчковський А. О., Кушніренко А. М. // Наук. пр. Нац. ун-ту харчових технологій. – 2011. – № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/.../1/65.pdf.
3. Олесюк О. Невагоме багатство ринку мінерально-столових вод України / О. Олесюк // Маркетинг в Україні. – 2016. – № 2. – С. 17-22.
4. Пахтер Ю. О. Мінеральні води як важлива складова розвитку курортно-рекреаційної сфери / Пахтер Ю. О. // Наук. вісн. УжНУ. Серія “Економіка”. – 2009. – Вип. 28. – С. 45-48.
5. Пономаренко І. В. Аналіз ринку мінеральних вод в Україні / Пономаренко І. В. // Інфраструктура ринку. – 2018. – №25. – С. 412-418.
6. Пілюшенко В. Л. Стратегія інноваційного управління сферою послуг на основі маркетингового підходу / В. Л. Пілюшенко, І. О. Араkelова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 4. – С. 133-142.

7. Тур О. В. Ринок мінеральної води в Україні: виробництво та споживання / О. В. Тур // Економічна наука. – 2013. – №7. – С. 105-111.

8. Шестопалов В. М. Новая классификация минеральных вод в Украине / Шестопалов В. М., Овчинникова Н. Б. // Природні ліки. – 2018. – №11.

9. Шевченко О. Мінеральні ресурси України / О. Шевченко // Маркетинг в Україні. – 2017. – №2. – С. 37-42.

10. Эркомаишвили Г. Г. Производство минеральных вод в Грузии и его потребительский рынок / Эркомаишвили Г. Г. // Проблемы современной экономики. Евразийский науч.-аналит. журн. – 2003. – № 2 (6).

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

12. Основні канали збуту мінеральної води в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/osnovnyuekanaly-sbyta-mineralnoj-vody-v-ukraine>.

13. Файвішенко Д. С. Аналітичні аспекти перспектив розвитку мінеральної води / Файвішенко Д. С. // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Т. 3. – Вип. 1. – С. 213-216.

14. Ukrinform.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2656962-slava-bilak-kandidat-geologomineralogicnih-nauk.html>.

REFERENCES

1. Brytanova, T. S. and Samko, A. V. (2012), *Tovarovnavchcha kharakterystyka mineral'nykh vod Ukrainy, Aktual'ni pytannia farmatsevtichnoi i medychnoi nauky ta praktyky*, № 3, s. 94-98.
2. Zainchkovs'kyj, A. O. and Kushnirenko, A. M. (2011), *Rozvytok intehratsijnoho prostoru na rynku mineral'noi vody*, *Nauk. pr. Nats. un-tu kharchovykh tekhnolohij*, № 41, available at: dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/.../1/65.pdf.
3. Olesiuk O. (2016), *Nevahome bahatstvo rynku mineral'no-stolovykh vod Ukrainy, Marketynh v Ukraini*, № 2, s. 17-22.
4. Pakhter, Yu. O. (2009), *Mineral'ni vody iak vazhlyva skladova rozvytku kurortno-rekreatsijnoi sfery*, *Nauk. visn. UzhNU. Seriiia "Ekonomika"*, vyp. 28, s. 45-48.
5. Ponomarenko, I. V. (2018), *Analiz rynku mineral'nykh vod v Ukraini, Infrastruktura rynku*, №25, s. 412-418.
6. Piliushenko, V. L. and Arakelova, I. O. (2013), *Stratehiia innovatsijnoho upravlinnia sferoiu posluh na osnovi marketynhovoho pidkhotu*, *Marketynh i menedzhment innovatsij*, № 4, s. 133-142.
7. Tur, O. V. (2013), *Rynok mineral'noi vody v Ukraini: vyrobnytstvo ta spozhyvannia*, *Ekonomichna nauka*, №7, s. 105-111.
8. Shestopalov, V. M. and Ovchynnykova, N. B. (2018), *Novaia klasyfykatsyia myneral'nykh vod v Ukraine, Pryrodni lyky*, №11.

9. Shevchenko O. (2017), Mineral'ni resursy Ukrainy, *Marketynh v Ukraini*, №2, s. 37-42.

10. Erkomayshvyly, H. H. (2003), Proyzvodstvo myneral'nykh vod v Hruzyy y eho potrebytel'skyj rynek, *Problemy sovremennoj ekonomyky. Evroazyjskyj nauch.-analyt. zhurn*, № 2 (6).

11. Ofitsijnyj sayt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy, available at: <http://ukrstat.gov.ua/>.

12. Osnovni kanaly zbutu mineral'noi vody v Ukraini, available at: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/osnovnye-kanaly-sbyta-mineralnoj-vody-v-ukraine>.

13. Fajvishenko, D. S. (2013), Analitychni aspekty perspektyv rozvytku mineral'noi vody, *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti*, T. 3, vyp. 1, s. 213-216.

14. Ukrinform.ua, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2656962-slava-bilak-kandidat-geologomineralogicnih-nauk.html>.

Стаття надійшла до редакції 27 серпня 2019 р.